

UNA VORERA DEL SEGLE XIX TROBADA AL CARRER DE SANT PAU DE PREMIÀ DE MAR

INTRODUCCIÓ

Premià de Mar és un nucli de formació relativament moderna. Malgrat que existeixen nombroses evidències de poblament antic (v. *gr.*, COLL 2004), no serà fins al segle XVI i inicis de la centúria següent quan comença a desenvolupar-se l'anomenat «Barri de Mar», que administrativament depèn de Sant Pere de Premià (l'actual Premià de Dalt). L'any 1836 el «Barri de Mar», ja notablement desenvolupat, obté la independència, passant a denominar-se Premià de Mar, sota l'advocació de Sant Cristòfol. Cinc anys després –en 1841–, el municipi consagra parròquia pròpia.

La seva economia, tradicionalment, ha girat sobre tres eixos: d'una banda la mar, amb totes les seves possibilitats (pesca, comerç marítim, etc.); d'una altra, la pagesia, que des d'aleshores ha evolucionat al ritme que d'alguna manera els mercats imposaven¹; i, finalment, la indústria, especialment d'estampació tèxtil (a la lionesa). El que avui resta de tot això és ben poc i Premià, com altres pobles de la comarca, és en gran part una ciutat-dormitori de Barcelona, un nucli absolutament terciaritzat (COLL i BERNAD 2009).

El carrer de Sant Pau es troba en el nucli antic de Premià de Mar, que antigament havia format part de l'anomenat «Hort dels Tarongers», que va ser començat a urbanitzar en la dècada de 1870 (fig. 1). De fet, es tracta de la primera gran operació urbanística de Premià de Mar. L'investigador local Joaquim Margenat esmenta les següents dades:

«L'any 1877 la Sra. Mercedes Vehils Catà, vídua del Sr. Gironella, va posar a la venda la seva finca de Premià de Mar (Adolf Gironella havia estat un gran tenor de l'època).

Estem parlant d'una extensió de 15.273 m² en el centre del municipi. Una finca que anava de nord a sud, des de l'actual Gran Via de Lluís Companys fins al carrer de Sant Pau, i d'orient a ponent des del carrer del Nord fins un camí que passava pel mig de l'actual plaça de la Sardana.

La finca era coneguda amb el nom de l'*Hort dels Tarongers*. Tenia una mina d'aigua que baixava des del Camí del Mig, una bassa i un pou. Dins de la finca hi havia una casa a prop del carrer Sant Pau. Tenia 214 tarongers, 282 pereres, 13 parres i dues palmeres.

Els compradors van ser dos socis: el Sr. Antoni Cortada Juncà, en nom de la societat *Cortada, Monteys i Cia*, i el Sr. Pau Cisa Moragas, pilot navegant de Premià de Mar.

Des d'un començament la seva intenció era urbanitzar la finca i vendre els solars. Van fer uns plànols on s'obrien els carrers Alegria, Unió, Esperança, Aurora, Sant Pau, i en sentit vertical, Eixample i Nord».

(transcrit de <http://historiadepremia.com>, modificat).

La troballa que referenciem ha estat motivada per unes obres de reparació d'un tram de vorera situada just davant de l'immoble núm. 15 del carrer de Sant Pau de Premià de Mar, realitzat per la Brigada d'Obres i Serveis de l'Ajuntament de Premià de Mar, a finals del mes de gener de 2012.

Ateses les circumstàncies de reparació de la vorera antiga, que s'havia de fer en dues fases per tal de no interrompre'n la circulació, s'ha procedit a documentar la troballa en base a la metodologia arqueològica. Aquesta tasca l'ha dut a terme el sotassignant en qualitat de Tècnic de Cultura i Patrimoni de l'Ajuntament de Premià de Mar.

DESCRIPCIÓ DE LA TROBALLA

En desmuntar l'actual tram de vorera malmès (UE-1002) es va fer evident l'existència d'una vorera més antiga (UE-1001, fotos 1 i 2). Tant una com l'altra s'assenten en un antic nivell de circulació (UE-1000). Avisats de la troballa pel company de la Brigada, Sr. Fernando López, ens vam personar al lloc per tal de documentar-la².

Es tracta d'una antiga vorera feta amb el sistema de rajols quadrats amb acabat a sardinell, és a dir, de maons posats horitzontals un al costat de l'altre, amb els cantons superiors arrodonits manualment, no originaris de bòbila. En la seva part visible amiden 28 x 4 cm (foto 3).

Les rajoles es troben a continuació i arriben fins al límit de la façana de la casa. Amiden 24 cm de costat, malgrat que s'observa que no són del tot regulars, ja que algunes fan una mica més o una mica menys de 24 cm (foto 4). Tenen un gruix d'entre 2,70 i 3 cm, depenent de la peça. L'amplada total de la vorera des de la façana de la casa és de 97-98 cm. La llargada oberta a causa de la reparació de la vorera del segle xx és de 320 cm.

S'observa que aquesta vorera ha estat parcialment rebentada en fer una canonada moderna, que es troba situada al costat de la porta de la casa núm. 15 del carrer de Sant Pau (foto 5).

Atès que la nova vorera s'havia de col·locar damunt d'aquesta estructura decimonònica, per tal de protegir-la vam recomanar de col·locar-hi una capa de sorra de 5 cm de gruix al seu damunt abans de posar la capa de ciment Portland que fa de base a la nova vorera. S'ha procedit d'aquesta manera tant en la primera fase de la reparació com en la segona. Així, la construcció del segle XIX ha restat aïllada de la seva homòloga moderna i, per tant, protegida (foto 6).

Cal dir que el tipus de vorera estudiat havia estat relativament abundant en el Premià de Mar de tombants de segle, podent-se testimoniar la seva presència en fotografies antigues als carrers de Sant Antoni, Miquel Moragas, Sant Cristòfol o Gibraltar (GÓMEZ 2012: 35, 39, 46 i 60, respectivament).

VALORACIÓ

S'ha pogut documentar una de les primeres voreres construïdes a Premià de Mar, datable a l'entorn del 1870-1880, que és la data d'urbanització del sector, que en la documentació de l'època s'esmenta com a *Hort dels Tarongers* (<http://historiadepremia.com>).

En qualsevol cas, la conclusió a la qual arribem, a manca de majors indicis que poden proporcionar ulteriors intervencions similars, és haver documentat un dels testimonis més antics de la urbanització del municipi de Premià de Mar. Possiblement, els ulteriors treballs de reforma i/o reparació d'estructures viàries podran proporcionar-nos més dades en aquest sentit. En aquests casos considerem que s'ha de procedir a la seva documentació, tal i com hem fet en aquesta ocasió, per gaudir d'un millor coneixement de la història de Premià de Mar i, sempre que sigui factible, a la seva conservació *in situ*.

Ramon Coll Monteagudo

NOTES

- 1.- Així, l'agricultura tradicional d'horta es veuria gradualment explotada més intensivament. Si més no, abans de la Guerra Civil de 1936-39 hi ha un gran desenvolupament del conreu de la patata primerenca –les famoses *Mataró potatoes*–, exportades a molts indrets d'Europa. A partir dels anys cinquanta, i també de manera gradual, la floricultura aniria guanyant terreny a l'horta, essent avui dia una activitat agrícola absolutament residual.
- 2.- Volem deixar constància del nostre agraïment al senyor Fernando López per la seva sensibilitat, les seves atencions i també pel seu coneixement de les tipologies constructives modernes. No volem deixar d'agrair tampoc les dades facilitades pels senyors Joan Gómez, Joaquim Margenat i Jaume Rius, presents en el moment de la documentació d'aquestes restes, i que han quedat reflectides en les fitxes de camp incloses en l'informe de la troballa, lliurat tant als Serveis Territorials de l'Ajuntament de Premià de Mar com al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.

BIBLIOGRAFIA

COLL, R. *Història arqueològica de Premià*. El Clavell (Premià de Mar 2004).

COLL, R. i BERNAD, D. *Historia pintoresca de Premià de Mar*. El Clavell (Premià de Mar 2009).

GÓMEZ, J. *L'Abans: Premià de Mar. Recull gràfic 1880-1980* (El Papiol 2012).

BIBLIOGRAFIA-E

<http://historiadepremia.com/>

Premià de Mar. Àrea de l'Hort dels Tarongers (ca. 1870)

— carrer de Sant Pau

Fig. 1

Foto 1.

Foto 2.

Foto 3.

Foto 4.

Foto 5.

Foto 6.